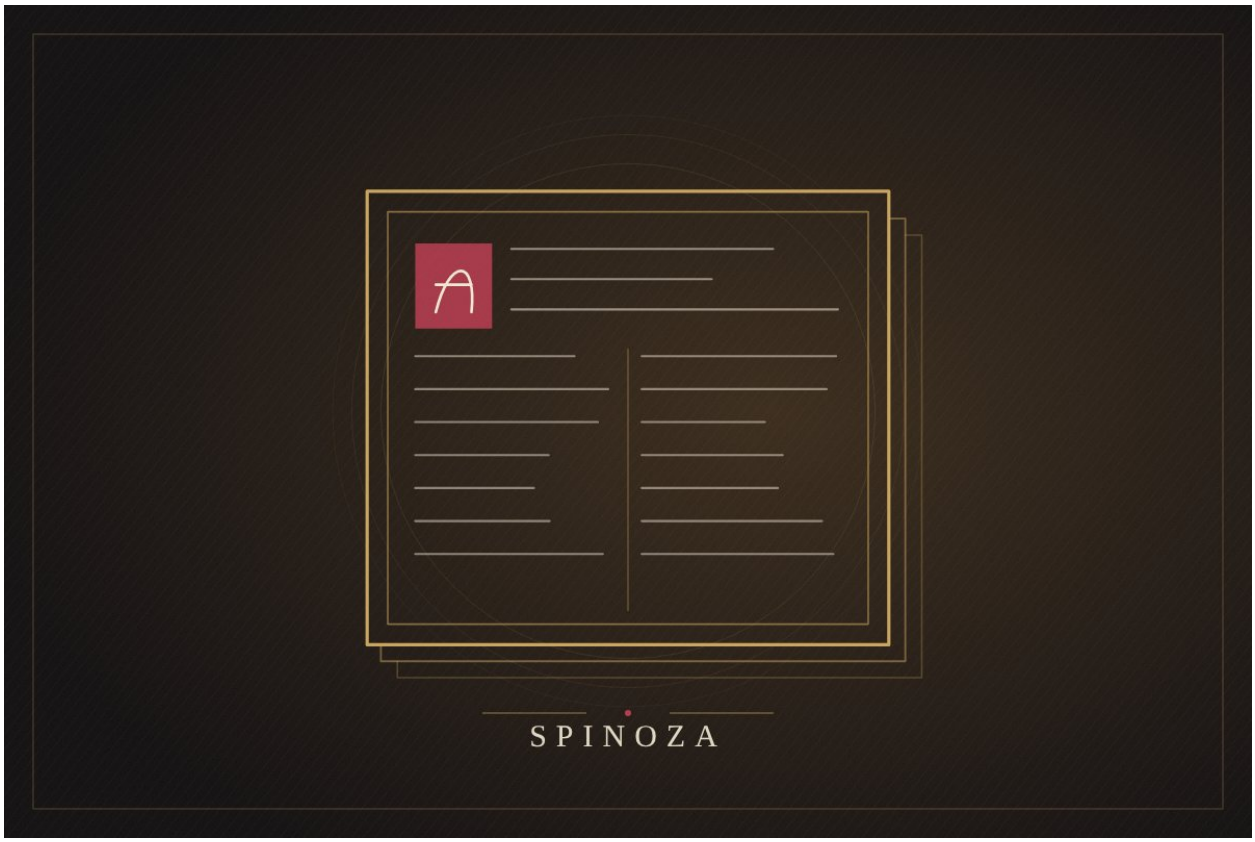
Urtësia

Baruch Spinoza: liria përmes të kuptuarit të emocioneve

I përjashtuari nga komuniteti hebre i Amsterdamit në vitin 1656, mjeshtri i lenteve që refuzoi një katedër universitare dhe «Etika», ku emocionet trajtohen si vija dhe sipërfaqe

3 nëntor 2026 / 3 min lexim

Ilustrim origjinal i redaksisë lexoshpejt. Nuk është fotografi ose objekt historik.

Baruch Spinoza, i quajtur ndryshe Bento ose Benedictus, lindi në vitin 1632 në Amsterdam, në një familje hebreje me origjinë nga Portugalia, që ishte larguar nga Gadishulli Iberik për shkak të persekutimit. I ati ishte tregtar, dhe Baruchi u shkollua në shkollën e komunitetit.

Përjashtimi

Më 27 korrik 1656, kur ishte 23 vjeç, udhëheqësit e komunitetit hebre të Amsterdamit shpallën kundër tij një *herem*, një përjashtim, me fjalë shumë të ashpra. Teksti përmendte «mendime dhe veprime të këqija», pa i shpjeguar qartë. Studiuesit mendojnë se kishte të bënte me idetë e tij për Zotin, shpirtin dhe ligjin fetar. Spinoza nuk u kthye më kurrë në komunitet.

Jeta e thjeshtë

Ai jetoi thjesht, në qytete të vogla holandeze dhe më vonë në Hagë, duke fituar jetesën pjesërisht me lëmimin e lenteve për mikroskopë dhe teleskopë. Në vitin 1673 iu ofrua një katedër në Universitetin e Heidelbergut, por e refuzoi, nga frika se do t'i kufizohej liria e mendimit. Në vitin 1670 botoi anonimisht «Traktatin teologjiko-politik», ku mbronte lirinë e mendimit dhe të fjalës. Libri u ndalua dhe u sulmua ashpër.

«Etika»

Vepra e tij kryesore, **«Etika»**, u botua pas vdekjes së tij në vitin 1677. Ajo është shkruar si një libër gjeometrie, me përkufizime, aksioma dhe teorema. Spinoza propozon një ide që i tronditi bashkëkohësit: Zoti nuk është një qenie jashtë botës që e drejton si mbret, por është vetë realiteti në tërësi. Ai e shprehte këtë me formulën *Deus sive Natura*, «Zoti ose Natyra».

Pjesa që lexohet më shumë sot ka të bëjë me **emocionet**. Spinoza shkruante se do t'i trajtonte veprimet dhe dëshirat njerëzore sikur të ishin vija, sipërfaqe dhe trupa. Sipas tij, ne jemi «skllevër» të emocioneve kur nuk i kuptojmë shkaqet e tyre. Kur i kuptojmë, ato humbasin pjesë të fuqisë mbi ne, dhe ne bëhemi më të lirë.

> *Spinoza nuk kërkonte t'i shtypte emocionet. Kërkonte t'i kuptonte. Për të, të kuptosh ishte forma më e lartë e lirisë.*

Vdekja dhe trashëgimia

Spinoza vdiq në vitin 1677, vetëm 44 vjeç, nga një sëmundje e mushkërive. Idetë e tij ndikuan te filozofë të mëvonshëm, te mendimi për lirinë politike dhe te shumë shkencëtarë, mes tyre edhe Albert Einstein, që shkroi se besonte në «Zotin e Spinoza-s».

Mësime për sot

1. **Kur një emocion ju pushton,** pyesni: çfarë e shkaktoi? Kuptimi i shkakut sjell distancë.

2. **Liria e mendimit ka çmim,** por Spinoza e çmonte më shumë se rehatinë.
3. **Jetoni thjesht** nëse kjo ju lejon të bëni atë që ka rëndësi.

Burimet

Spinoza, B. (1996). *Ethics*. Përkthyer nga E. Curley. Penguin Classics. WorldCat

Nadler, S. (2018). *Spinoza: A Life* (2nd ed.). Cambridge University Press. WorldCat

Nadler, S. (2024). Baruch Spinoza. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. plato.stanford.edu

Lexoje në internet: https://www.lexoshpejt.com/artikull/baruch-spinoza